

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria A

Warszawa, dnia 7 maja 2025 r.

Pozycja 44

POSTANOWIENIE z dnia 8 kwietnia 2025 r. Sygn. akt SK 52/22

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Zbigniew Jędrzejewski – przewodniczący
Krystyna Pawłowicz
Stanisław Piotrowicz
Justyn Piskorski
Wojciech Sych – sprawozdawca,

po rozpoznaniu, na posiedzeniu niejawnym w dniu 8 kwietnia 2025 r., skargi konstytucyjnej L.S. o zbadanie zgodności:

art. 394² w związku z art. 373 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.) w zakresie, w jakim „nie daje podstaw do zażalenia na odmowę zwolnienia z kosztów sądowych złożonego wraz [z] apelacją, co oznacza doprowadzenie do wykluczenia konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego w zakresie złożonego wraz z apelacją wniosku o zwolnienie z kosztów sądowych[,] uniemożliwiają stronie postępowania zaskarżenie orzeczenia wydanego faktycznie jako orzeczenie pierwszoinstancyjne, pierwszy raz”, z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji,

postanawia:

umorzyć postępowanie.

Orzeczenie zapadło jednogłośnie.

UZASADNIENIE

I

1. Po wydaniu przez Sąd Okręgowy w W. wyroku z 18 listopada 2020 r. (sygn. akt [...]) L.S. (dalej: skarżąca), jako pozwana, wniosła apelację, a wraz z nią złożyła wniosek o zwolnienie jej od kosztów sądowych w zakresie opłaty sądowej od apelacji. Sąd Apelacyjny w W., postanowieniem z 11 marca 2021 r. (sygn. akt [...]), oddalił ten wniosek. Skarżąca, chcąc zaskarżyć wskazane postanowienie, wniosła o sporządzenie i doręczenie jego uzasadnienia. Postanowieniem z 31 marca 2021 r. (sygn. akt [...]) Sąd Apelacyjny w W. odrzucił ten

wniosek, a zarazem odrzucił apelację skarżącą jako nieopłaconą. Również to postanowienie skarżąca zaskarżyła zażaleniem. Postanowieniem z 15 czerwca 2021 r. (sygn. akt [...]) Sąd Apelacyjny w W. wskazane zażalenie jednak oddalił, zastrzegając, że zgodnie z wnioskiem skarżącej – na podstawie art. 380 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1575, ze zm.; dalej: k.p.c.) – objął kontrolą niepodlegające odrębnemu zaskarżeniu postanowienie oddalające wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, dzieląc zapadłe wcześniej w tym względzie rozstrzygnięcie. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w W. z 15 czerwca 2021 r. (sygn. akt [...]), doręczone skarżącej 9 sierpnia 2021 r., zostało wskazane jako ostateczne rozstrzygnięcie w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji.

W skardze konstytucyjnej z 8 listopada 2021 r. skarżąca wniosła o stwierdzenie niezgodności art. 394² w związku z art. 373 k.p.c. w zakresie, w jakim „nie daje podstaw do zażalenia na odmowę zwolnienia z kosztów sądowych złożonego wraz [z] apelacją, co oznacza doprowadzenie do wykluczenia konstytucyjnej zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego w zakresie złożonego wraz z apelacją wniosku o zwolnienie z kosztów sądowych[,] uniemożliwiając stronie postępowania zaskarżenie orzeczenia wydanego faktycznie jako orzeczenie pierwszoinstancyjne, pierwszy raz”, z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

Uzasadniając skargę konstytucyjną, skarżąca wskazała, że w postępowaniu wszczętym jej wnioskiem o zwolnienie od kosztów sądowych, złożonym dopiero wraz z apelacją, doszło do naruszenia prawa do zaskarżenia orzeczenia wydanego faktycznie w pierwszej instancji oraz zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego, dającej możliwość dwukrotnego rozpoznania sprawy, gdy strona jest niezadowolona z pierwszego rozstrzygnięcia. Skarżąca podkreśliła, że w konsekwencji postępowanie w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych dla jednej ze stron procesu stało się wyłącznie jednoinstancyjne. Okoliczność ta jest szczególnie dotkliwa dla strony pozwanej, gdyż zazwyczaj dopiero w wypadku składania przez nią apelacji zobowiązana jest do poniesienia kosztów postępowania, w szczególności opłaty sądowej od apelacji, a w związku z tym właśnie na rozważanym etapie aktualizuje się potrzeba złożenia wniosku o zwolnienie od kosztów. Należy zauważyć, że strona powodowa, która złoży wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych w tym samym procesie wraz z pozwem, ma zagwarantowane prawo do zaskarżenia orzeczenia wydanego w tym przedmiocie. Wyeliminowanie możliwości zaskarżenia postanowienia dotyczącego odmowy zwolnienia od kosztów jest konsekwencją obowiązywania art. 394² k.p.c., który – wymieniając postanowienia zaskarżalne zażaleniem do innego składu sądu drugiej instancji – pomija postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych.

Skarżąca zwróciła uwagę na orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, w którym za niezgodne z Konstytucją uznano rozwiązanie polegające na braku możliwości zaskarżenia postanowienia w przedmiocie kosztów sądowych zasądzonych po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji.

Polemizując ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego w W., skarżąca wskazała, że zastosowanie w jej sprawie art. 380 k.p.c., przewidującego kontrolę postanowień niepodlegających zaskarżeniu, a mających wpływ na wynik sprawy, nie podważa tezy o naruszeniu prawa do zaskarżenia postanowienia i dwuinstancyjnego postępowania, jako że instytucja ta nie stwarza możliwości rozpoznania sprawy przez drugą instancję. Poza tym sąd odmówił sporządzenia uzasadnienia postanowienia o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, a w konsekwencji skarżąca nie poznała powodów, dla których zapadło takie rozstrzygnięcie.

2. Do dnia wydania niniejszego postanowienia Sejm nie zajął stanowiska w sprawie.

3. W piśmie z 21 lipca 2022 r. stanowisko w sprawie zajął Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: Rzecznik), wnosząc o stwierdzenie, że art. 394² § 1¹ k.p.c. w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia o odmowie zwolnienia od opłaty sądowej od apelacji wydanego przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 oraz w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Rzecznik zauważył, że skarżąca przedmiotem zaskarżenia uczyniła cały art. 394² w związku z art. 373 k.p.c., jednak w skardze konstytucyjnej zakwestionowano jedynie katalog postanowień sądu drugiej instancji zaskarżalnych zażaleniem, określony w art. 394² § 1 i 1¹ k.p.c., w którym nie wymieniono postanowienia w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych. Jednocześnie Rzecznik podkreślił, że art. 394² § 1 k.p.c. dotyczy jedynie postanowienia sądu drugiej instancji, zaskarżalnego zażaleniem, które kończy postępowanie, natomiast w art. 394² § 1¹ k.p.c. przewidziano zażalenie na postanowienia niekończące postępowania, wydawane w kwestiach wпадkowych. Norma wyłączająca zaskarżenie postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów apelacji jest właśnie postanowieniem wпадkowym, których katalog określa art. 394² § 1¹ k.p.c. Z tego względu, zdaniem uczestnika postępowania, zarzut pominięcia prawodawczego sformułowany przez skarżącą należy powiązać z ostatnim wymienionym przepisem.

Doprecyzowując wzorce konstytucyjne wskazane przez skarżącą, Rzecznik zarzuca zakwestionowanemu przepisowi niezgodność z art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 oraz w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Uzupełnienie w zakresie odnoszącym się do art. 45 ust. 1 Konstytucji wynika z faktu, że art. 176 ust. 1 Konstytucji dotyczy rozpoznania sprawy w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Co więcej, na skutek zaskarżonego przepisu dochodzi do ograniczenia możliwości rozpoznania przez sąd drugiej instancji sprawy co do istoty, w głównym nurcie procesu, przez pozbawienie strony prawa do apelacji.

Rzecznik rozważył następnie, czy na przeszkodzie merytorycznemu rozpoznaniu skargi konstytucyjnej nie stoi zasada *ne bis in idem* w związku z wydaniem przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z 31 marca 2009 r., sygn. SK 19/08. Ostatecznie uczestnik postępowania uznał jednak, że trudno byłoby przyjąć w tym wypadku, iż w obu sprawach zachodzi tożsamość przedmiotu kontroli.

W dalszej części Rzecznik omówił zmiany w modelu postępowania zażaleniowego w sprawach incydentalnych oraz w modelu postępowania międzyinstancyjnego, wprowadzone przez ustawę z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1469, ze zm.), która nadała art. 394² § 1¹ k.p.c. zakwestionowane brzmienie. Przedstawił także treść poszczególnych postanowień Konstytucji będących wzorcami kontroli w sprawie. Wreszcie poddał analizie orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego dotyczące zaskarżania rozstrzygnięć dotyczących kosztów postępowania sądowego.

Uczestnik postępowania stwierdził, że orzeczenie w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych nie mieści się – jako samoistne rozstrzygnięcie – w pojęciu sprawy w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji. Nie ulega jednak wątpliwości, że sprawą w tym rozumieniu jest spór prawny, w ramach którego wniesiono apelację. Tymczasem zarzucane art. 394 § 1¹ k.p.c. pominięcie prawodawcze może stanowić realną barierę w dostępie strony do postępowania apelacyjnego. Rzecznik dostrzegł w tym wypadku naruszenie zasady dwuinstancyjności (art. 176 ust. 1 Konstytucji), prawa do zaskarżania orzeczeń (art. 78 Konstytucji) i zasady sprawiedliwości proceduralnej (jej źródłowym wzorcem jest art. 45 ust. 1 Konstytucji) w tym aspekcie, w jakim pozbawienie strony zażalenia na rozstrzygnięcie incydentalne ogranicza w nieuprawniony sposób jej prawo do zaskarżenia orzeczenia co do istoty sprawy. Brak zażalenia w kwestii incydentalnej, jaką jest zwolnienie od kosztów sądowych, stanowi w rzeczywistości ograniczenie prawa do apelacji – ograniczenie to pojawia się na newralgicznym polu realizacji prawa do sądu i jest realnym obniżeniem standardu proceduralnego.

Rzecznik rozważył również, czy wystarczająca dla zapewnienia dwuinstancyjności postępowania w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych jest regulacja art. 380 k.p.c., przewidująca objęcie kontrolą przez sąd drugiej instancji postanowień niepodlegających zaskarżeniu, a mających wpływ na wynik sprawy. Przepis ten umożliwia kwestionowanie postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych w ramach zażalenia na postanowienie o odrzuceniu nieopłaconej apelacji. Uczestnik postępowania doszedł do wniosku, że instytucja zawarta w art. 380 k.p.c. – jako namiastka środka odwoławczego – nie stwarza odpowiednich gwarancji proceduralnych i nie może być traktowana jako realizacja prawa do zaskarżania orzeczenia, przewidzianego przez art. 78 i art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji.

4. W piśmie z 13 lutego 2023 r. stanowisko w sprawie zajął Prokurator Generalny, wnosząc o umorzenie postępowania na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393) ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

Prokurator Generalny zauważył, że przedmiotem zaskarżenia uczyniono pominięcie prawodawcze dotyczące braku możliwości zażalenia na postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych wydane po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji. Skarżąca jako przedmiot kontroli zgodności z Konstytucją wskazała art. 394² w związku z art. 373 k.p.c. Katalog zaskarżalnych postanowień sądu drugiej instancji zamieszczony został jednak wyłącznie w art. 394² § 1 i 1¹ k.p.c. Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że art. 394² § 1 k.p.c. reguluje kwestię zaskarżalności postanowienia o odrzuceniu apelacji jako rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie, natomiast tylko art. 394² § 1¹ k.p.c. dotyczy zaskarżalności postanowień wypadkowych (incydentalnych), do których można zaliczyć postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych. Tym samym stawiany przez skarżącą zarzut pominięcia ustawodawczego należy odnieść właśnie do ostatniego wymienionego przepisu, a w pozostałym zakresie postępowanie podlega umorzeniu za względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

Prokurator Generalny uznał, że dopuszczalność merytorycznej kontroli skargi konstytucyjnej w zakresie art. 394² § 1¹ k.p.c. wymaga jednak dalszego zbadania.

Po pierwsze, należy wziąć pod uwagę, że jednym z wymogów skutecznego wniesienia skargi jest skorzystanie przez skarżącego ze wszystkich środków ochrony prawnej i wyczerpanie normalnego toku instancji, a w wyniku tego przedstawienie ostatecznego rozstrzygnięcia wydanego na podstawie zaskarżonego przepisu. Skarżąca nie wywiodła jednak zażalenia na postanowienie Sądu Apelacyjnego w W. z 11 marca 2021 r. (sygn. akt [...]) o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, poprzestając jedynie na złożeniu bezskutecznego wniosku o uzasadnienie tego orzeczenia. Wniosła natomiast zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego w W. z 31 marca 2021 r. (sygn. akt [...]) o odrzuceniu apelacji, które ten sam Sąd oddalił postanowieniem z 15 czerwca 2021 r. (sygn. akt [...]).

W świetle utrwalonego stanowiska Trybunału Konstytucyjnego, dla zbadania zgodności z Konstytucją przepisów zamykających drogę sądową bądź wykluczających dopuszczalność wniesienia do sądu określonego środka prawnego konieczne jest uprzednie uzyskanie orzeczenia w przedmiocie odrzucenia danego środka. Dopiero dysponując takim orzeczeniem, nawet gdy jego niedopuszczalność nie budzi wątpliwości, skarżący może dochodzić naruszenia prawa do sądu. Przedstawione stanowisko Trybunał Konstytucyjny podtrzymuje w swoich najnowszych wypowiedziach, a szczególnym wyrazem tej utrwalonej linii orzecniczej są liczne rozstrzygnięcia zapadłe w toku kontroli wstępnej skarg konstytucyjnych, w których przedmiotem zaskarżenia uczyniono właśnie art. 394² § 1¹ k.p.c. Trybunał stwierdził, że skarżący, którzy nie wnieśli zażalenia na postanowienie o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, nie dopełnili wymogu wyczerpania drogi prawnej i nie dysponowali osta-

tecznym rozstrzygnięciem o prawach i wolnościach jednostki wydanym na podstawie zakwestionowanej regulacji. Postanowienie Sądu Apelacyjnego w W. z 15 czerwca 2021 r. (sygn. akt [...]) o odrzuceniu apelacji nie może być zatem traktowane jako ostateczne orzeczenie w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji.

Nawet gdyby jednak Trybunał odstąpił od stanowiska, że warunkiem wniesienia skargi konstytucyjnej w rozważanych sprawach jest skorzystanie z niedopuszczalnego środka zaskarżenia i uzyskanie postanowienia o jego odrzuceniu, uznając to stanowisko za przejaw nadmiernego formalizmu, należałoby stwierdzić, że skarga konstytucyjna została wniesiona z przekroczeniem trzymiesięcznego terminu liczonego od dnia doręczenia ostatecznego rozstrzygnięcia niezależnie od tego, czy ostateczne rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie miałyby stanowić postanowienie Sądu Apelacyjnego w W. z 11 marca 2021 r. (sygn. akt [...]) o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych, czy też postanowienie tego sądu z 31 marca 2021 r. (sygn. akt [...]) o odrzuceniu wniosku o sporządzenie uzasadnienia postanowienia z 11 marca 2021 r. i odrzuceniu apelacji.

Po drugie, warunkiem skutecznego wniesienia skargi konstytucyjnej jest istnienie osobistego, bezpośredniego i aktualnego interesu prawnego skarżącego w merytorycznym rozstrzygnięciu skargi. Ze względu na wymóg aktualności badaniu podlega kwestia, czy naruszenie praw lub wolności ma charakter potencjalny czy realny i czy trwa w chwili wnoszenia skargi. W tym kontekście Prokurator Generalny rozważył zagadnienie dopuszczalności badanej skargi w razie przyjęcia założenia skarżącej, że postanowienie Sądu Apelacyjnego w W. z 15 czerwca 2021 r. (sygn. akt [...]) zostało wydane na podstawie art. 394² § 1¹ k.p.c. Skarżąca wzmiankuje, że pozbawienie jej prawa do zaskarżenia postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych doprowadziło w konsekwencji do odrzucenia apelacji.

Prokurator Generalny – powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz na najnowsze wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego sformułowane w ramach kontroli wstępnej skarg konstytucyjnych – uznał, że wystarczającą kontrolę postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych zapewnia art. 380 k.p.c., umożliwiając weryfikację postanowień niepodlegających zaskarżeniu, a mających wpływ na wynik sprawy. Zwrócił jednak uwagę, że taki model kontroli wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia o odmowie zwolnienia z opłaty od apelacji może budzić wątpliwości konstytucyjne, ponieważ nie przewiduje możliwości uiszczenia tej opłaty w wypadku nieuwzględnienia – zawartych w zażaleniu na postanowienie o odrzuceniu apelacji – zarzutów skierowanych przez stronę ubiegającą się o zwolnienie od kosztów sądowych wobec niezaskarżalnego postanowienia odmawiającego takiego zwolnienia. Wątpliwości te jednak dotyczą art. 112 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1125).

Na marginesie Prokurator Generalny zaznaczył, że w rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2650/IX kadencja) proponuje się nadanie nowego brzmienia art. 394² § 1¹ pkt 1 k.p.c. i objęcie zażaleniem poziomym również postanowień w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcia takiego zwolnienia. Projekt znajduje się w bardzo zaawansowanym stadium prac legislacyjnych, gdyż 26 stycznia 2023 r. został już uchwalony przez Sejm.

II

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji, każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybuna-

łu Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Skarga konstytucyjna powinna przy tym spełniać warunki określone w ustawie z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK).

2. Skarga konstytucyjna inicjująca postępowanie w niniejszej sprawie nie spełniała w odniesieniu do części zakwestionowanych przepisów prawnych wymogów warunkujących jej merytoryczne rozpoznanie, a w pozostałym zakresie wystąpiła negatywna przesłanka orzekania *ne bis in idem*. Pociągnęło to za sobą konieczność umorzenia postępowania w całości na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 i 3 u.o.t.p.TK ze względu na niedopuszczalność i zbędność wydania wyroku.

3. Podniesione w skardze zarzuty niezgodności z Konstytucją zostały sformułowane wobec treści art. 394² w związku z art. 373 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 1568, ze zm.), w brzmieniu ustalonym przez ustawę z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1469, ze zm.). W tym brzmieniu art. 394² k.p.c. obowiązywał w okresie od 7 listopada 2019 r. do 30 czerwca 2023 r., natomiast art. 373 k.p.c. obowiązuje od 7 listopada 2019 r. do dzisiaj. Przywołane przepisy stanowią:

„Art. 394² § 1. Zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienie tego sądu o odrzuceniu apelacji.

§ 1¹. Zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji przysługuje także na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest:

- 1) odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie,
- 2) oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego,
- 3) zwrot kosztów procesu, o ile nie wniesiono skargi kasacyjnej,
- 4) zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu,
- 5) skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę,
- 6) zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka,
- 7) odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia

– z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.

§ 2. W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia, o którym mowa w § 1 i 1¹, przepisy art. 394 § 2 i 3 oraz art. 395-397 stosuje się odpowiednio”.

„Art. 373 § 1. Sąd drugiej instancji odrzuca apelację spóźnioną, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również apelację, której braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie.

§ 2. Czynności związane z nadaniem biegu apelacji może wykonywać referendarz sądowy”.

Przywołane regulacje zostały zaskarżone w zakresie, w jakim nie przewidują możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych (w wypadku skarżącej – zwolnienia z opłaty sądowej od apelacji), wydane przez orzekający w tym przedmiocie jako pierwszy sąd drugiej instancji. Trybunał Konstytucyjny wskazał zatem, na co zwrócili już zresztą uwagę pozostali uczestnicy postępowania, że zarzucane przez skarżącą pominięcie prawodawcze należy powiązać wyłącznie z treścią art. 394² § 1¹ k.p.c., gdyż spośród zakwestionowanych przepisów tylko ten normuje dopuszczalność wniesienia zażalenia na postanowienia niekończące postępowania w sprawie, do których bezspornie zali-

czyć należy postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych, wydane po raz pierwszy przez sąd drugiej instancji. W pozostałej części postępowanie podlegało umorzeniu ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

4. Decydujące znaczenie w niniejszej sprawie miała jednak okoliczność, że w wyroku z 8 maja 2024 r., sygn. SK 59/21 (OTK ZU A/2024, poz. 46), Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż art. 394² § 1¹ k.p.c., w brzmieniu obowiązującym do 30 czerwca 2023 r., w zakresie, w jakim uniemożliwia zaskarżenie postanowienia oddalającego wniosek o zwolnienie od opłaty sądowej od apelacji wydanego przez sąd drugiej instancji, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 2, art. 78, art. 176 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji. Tym samym zarzucane przez skarżącą pominięcie prawodawcze dokładnie w zakresie, w jakim dotyczyło jej sytuacji prawnej, zostało już uznane za niezgodne z Konstytucją. W konsekwencji w postępowaniu wystąpiła negatywna przesłanka orzekania *ne bis in idem*, co oznacza konieczność jego umorzenia w tej części ze względu na zbędność wydania wyroku.

Trybunał Konstytucyjny zauważył jeszcze, że zarzucane art. 394² § 1¹ k.p.c. pominięcie prawodawcze zostało usunięte przez ustawodawcę. Ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 614), ze skutkiem od 1 lipca 2023 r., znowelizowano bowiem art. 394² § 1¹ pkt 1 k.p.c., w konsekwencji czego zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji przysługuje także na postanowienia tego sądu, których przedmiotem jest odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia, z wyjątkiem postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji.